

- NEVANLINNA, T. Suvaitsevaisuuden harha. *Arg*, nro 3, 1991, 3.
- NIINILUOTO, I. Realismi vs. praksismi — reunahuomautuksia keskusteluun marxilaisen tiedotusopin tutkimusperinteistä. *Tiede & edistys*, 1982(7):2, 139-151.
- NORO, A. Kansalaisyhteiskunta, modernisoituminen ja yksilöllistyminen. *Tiede & edistys*, 1989(14):4, 241-248.
- NORO, A. Rapautuminen, myöhäismoderni ja Itä-Eurooppa. *Sociologia*, 1990(27):4, 315-317.
- PEKONEN, K. Symbolinen modernissa politiikassa. *Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja* nro 25. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1991.
- RAHKONEN, K. Radion negatiivinen ekstaasi. *Tiedotustutkimus*, 1988(11):3, 40-43.
- SILVO, I. Vaikuttamisen vaikeus. Esitelmä Turun yliopistossa 23.-24.11.1984.
- SILVO, I. Yhden illan retoriikka. *Tiedotustutkimus*, 1987(10):1, 20-34.
- SIMMEL, G. *Soziologie. Untersuchungen über die Formen der Vergesellschaftung.* Duncker & Humblot, Leipzig 1908.
- TÖTTÖ, P. Sosiologia teoriana modernista yhteiskunnasta. Tampere, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, A nro 58, 1989.
- VÄHÄMÄKI, J. 1990-luvun tunteet. Yhteisöttömien yhteisö. *Arg*, nro 3, 1991, 28-31.

ANTTI ESKOLA

Pietilää luettua

1.

Ennen oli laivat puuta ja sosiologia yhteiskuntatiedettä, joka pyrki muuttamaan maailman. Nyt laivat ovat rautaa ja sosiologia kulttuuritutkimusta, joka hyväksyy maailman sellaisenaan.

Paitsi Kauko Pietilä, hiio-hei. Hän tutkii ilman ennakoasennetta, millainen nykyinen yhteiskunta on. Metodillaan eli lukemalla Helsingin Sanomien yhden tiistaipäivän numeron vuodelta 1987 sekä pilkkomalla ja pinoamalla lukemansa "instansseiksi" hän havaitsee, että yhteiskunta on yksilöiden vuorovaikutusta tuhansien organisaatioiden ynnä muiden instanssien kanssa taikka niiden välityksellä.

Pietilän tutkimusyritys on sympaattinen ja vaikuttava. On siinä lehti tarkkaan luettu.

2.

— Oliko lehdessä tänään mitään?

— Ei. Voit hyvin jättää sen vaikka lukematta.

Mihin katosivat 5814 instanssia ja vuorovaikutus niiden kanssa? Mihin yhteiskunta hävisi?

3.

En tiedä, olenko ainoa, joka lukee omat aamulehtensä paljolti "jos x, niin y" tai "kun x, niin y" -lauseina.

Kun Norjan kalastajat noin lujasti vastustavat Eta-sopimusta, hommasta ei taida tulla mitään. Jos tulosopimus ei synny, Suomi ilmeisesti devalvoi. Jos en hae kruunujani Ruotsin matkaa varten pankista tänään, voin huomenna joutua maksamaan niistä paljon enemmän. Jos Israel osallistuu Lähi-Idän rauhankokoukseen, maassa voi nousta aika hulina. Jos viitsisin kävellä Pyynikin Herkkuun, saisin karjalanpiirakkani markan kappale.

Niin kuin kala ui vedessä, me uimme aineessa, joka koostuu "jos x, niin y" tai "kun x, niin y" -tyyppisistä laeista, empiirisistä säännönmukaisuuksista ja sosiaalisista normeista. Elämämme suunnan nuo lait ja säännöt kuitenkin määräävät yhtä vähän kuin vesi määrää suunnan, johon kala ui. Liike syntyy siitä, että otamme erilaisia lakeja ja sääntöjä huomioon sen tai tuon logiikan mukaisesti.

Poikkeuksena ovat hetket, jolloin syystä tai toisesta lakkaamme uimasta ja annamme virran viedä.

4.

Sosiologilla riittää tutkimista noissa yhteiskunnallisissa laeissa ja sosiaalisissa säännöissä; sosiaalipsykologilla siinä, kuinka me niiden varassa uimme.

Miksi joku ottaa jonkin lain tai säännön huomioon, toinen ei? Miksi yhden toimijan logiikka saman lain tai säännön suhteen on tämä, toisen tuo? Kysyjän ymmärrys valaistuu usein edestäpäin: ehkä A näki mahdollisuuden, jota B ei havainnut.

Jo minkä hyvänsä *toiminnan* rakenne ja logiikka riittävät selittämään nipun tekoja ja valintoja. Niin kauan kuin istun kirjoittamassa kommenttia Kauko Pietilän artikkeliin, otan huomioon vain tiettyjä lakeja ja sääntöjä, ja teen sen juuri määrätavalla. Kertomus siitä, kuinka "kommentin kirjoittaminen tieteelliseen lehteen" konstituoituu, ja kuinka se tässä erityisessä tapauksessa todellistuu, saattaisi olla tieteellisesti valaiseva. Ellei tarina käy novellista, se ehkä kelpaa "kulttuuritutkimukseksi".

Siinä, missä Pietilä näkee yhteiskunnan vuorovaikutuksena, minä näen sen enemmänkin historiallisesti muotoutuneina ja muuttuvina toimintoina ja niiden tuottamisena. Tietysti 'yhteiskunnassa' ovat Norjan kalastajat, Suomi, Israel ja Pirkan Herkku minusta itsestäni puhumattakaan, mutta ennen kaikkea siellä on sellaisia asiointiloja kuin että joku "harjoittaa kalastusta elinkeinonaan", "uhkaa", "kiristää", "houkuttelee", "maksimoi etunsa".

Mitä ne kulloinkin tarkoittavat? Kuinka ne aikaansaadaan? Mikä on se kontekstin vaihdos, jossa toiminta "K. harjoittaa taitavaa ulkopoliittikkaa" muuttuu toiminnaksi "K. on häpeällisesti rähmälläään"? Selvitäänpö näistä kysymyksistä kehittämättä "sosiologiaa" "kulttuuritutkimukseksi"?

5.

Luulen, että vanhatyypiselle sosiologialle jää silti paljonkin sijaa ja tehtävää, ei ainoastaan erilaisten lakien ja sääntöjen, vaan myös niiden huomioonottamisen suhteellisen pysyvän vaihtelun tutkimisessa. Otan yhden esimerkin. Mitä tapahtuu 'uimisellemme' kun vanhenemme. Vanhenemisen tiedotustutkijat hoi, teille on sosiaalinen tilaus!

Perinteinen teoria sanoo, että vanhetessaan ihminen "irtautuu vuorovaikutuksesta". Pietilän instanssit menettävät merkitystään. Vain se otetaan huomioon, että jos tänään kävelen Pirkan Herkkuun, saan eläkevitosellani viisi karjalanpiirakkaa. Ikä ja irtautuminen vuorovaikutuksesta, kirjoittanut Faina Jyrkilä.

Uusi teoria puhuu "gero-transkendenssistä" (Lars Tornstamin sanahirviö). Eläminen kevenee kun *ei tarvitse* ottaa huomioon niitä näitä "tuhansia instansseja ja niiden tuhansin siirroin pelattavia pelejä" (K. Pietilä), vaan voi liukua yli joihinkin olennaisempiin lainalaisuuksiin.

Ehkä (post)modernissa yhteiskunnassa kaikki ihmiset ovat vanhoja.

6.

Oliko lehdessä tänään muuten mitään?

21.10.91

JUSSI VÄHÄMÄKI

Kommentti Kauko Pietilän artikkeliin "Yhteisöjen jälkeen yhteiskunta"

■ Pietilän mukaan sosiologia ei voi olla asenne, sen on oltava tutkimusta, tai: sen asenne on tutkimus, ihmisten asemien ja keskinäisten suhteiden tutkiminen avoimin silmin: "on selvitettävä millaista myöhäismoderni oleminen on". Hän siis yrittää pelastaa jo kuolleeksi julistamansa tieteen riisumalla sen asenteista: perinteisen sosiologian huolesta kaikkien tapojen ja yhteisöllisten siteiden katoamisen edessä ja kulttuuritutkimuksen innosta samojen tapojen ja siteiden katoamisen edessä. Kaiken lisäksi hän yrittää riisua sosiologian moraalifilosofisesta asenteesta, sillä tällä asenteella "ei ole tarjota sosiologisessa mielessä yhtään mitään". Mutta eikö tämä moraalifilosofinen asenne ollut juuri se syy, joka teki, loppujen lopuksi, sosiologiasta jotakin muuta kuin poliittisen taloustieteen kritiikkiä — sama seikka erottaa tai tulee erottamaan sen kentties myös kulttuuritutkimuksesta?